

Διακονία καὶ ὑγιεία
Ἱστορικὲς ἀναδρομὲς - Σημερινὲς ἀντιλήψεις καὶ παρανοήσεις

Speaker: Archm. **Dositheos Kanellos**, Abbot of the Holy Monastery of the Panagia Tatarnis, Evrytania

Γνωρίζω πολὺ καλῶς ὅτι ὠκεανὸς εἰς κοτύλην οὐ χωρεῖ. Ὅποτε ἀκροθιγῶς καὶ δίκην ἀκρίδος ἀπὸ κλαδίσκου εἰς κλαδίσκον, ἀπτομαι τοῦ θέματος.

Ἡ ὀρθόδοξος πίστις ἐδράζεται ὡς πρᾶξις εἰς δύο πόδας.

Πρῶτος ποῦς τὰ ἕξ τινα τοῦ Κυρίου (Ματθαίου ΚΕ΄, 35 καὶ ἐξῆς) καὶ τὰ περὶ ἀληθοῦς θρησκείας Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου. «*Θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ αὕτη ἐστίν, ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου*» (Ἰακώβου Α΄, 27).

Δεύτερος ποῦς ἡ μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν ἰσότης, «*οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν δὲ θλίψις, ἀλλ' ἐξ ἰσότητος ἐν τῷ νῦν καιρῷ τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα, ἵνα καὶ τὸ ἐκείνων περίσσευμα γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέρημα, ὅπως γένηται ἰσότης*» (Β΄ Κορινθίου Η΄, 13,14).

Ἄλλ' αὐτὸς ὁ ποῦς συνετριβῆ ἐν τῷ τότε καιρῷ μετὰ βίας ἐπ' ὀλίγον διατηρηθεῖς. Ἡ προσπάθεια τῶν πρώτων Χριστιανῶν, ἵν' ἔχωσι τὰ «*πάντα κοινὰ*» ἠτόνησε μέτ' οὐ πολὺ. Κράτησε ἀπ' τὰ σῦκα ὡς τὰ σταφύλια· «*ὃς μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ μεθύει*» (Α΄ Κορ. ΙΑ΄, 21). Τὸ βρέφος ἦν θνησιγενές. Ἀκόμη καὶ εἰς κοινοβιακὰς μονὰς, αἵτινες ἐνεκαυχῶντο ὅτι συνέχιζαν τὴν κοινὴν ζωὴν τῆς πρώτης ἐκκλησίας, λίαν ἐνωρὶς εἰσήχθησαν ἐνδοκοινοβιακαὶ διακρίσεις. Διηρέθησαν εἰς μικροσχήμους καὶ μεγαλοσχήμους. Διὰ τοὺς ἡγουμένους «*βρωθήσεται αὐτῷ ἐκάστης ἡμέρας τὸ ἀφρᾶτον... καὶ οἶνος κρείττων ποθήσεται καὶ ὀψώνιον ἐκ τοῦ δοχείου δοθήσεται*» (Τυπικόν μονῆς Παντοκράτορος ΙΒ΄ αἰῶνος ἐν Δ/σκη Τυπικὰ Α΄, 674), ὅποτε δικαιολογοῦνται πως αἱ ὑπερβολαὶ Θεοδώρου τοῦ Πτωχοπροδρομοῦ:

«*Ἐκεῖνοι τὴν σεμίδαλιν, ἡμεῖς τὸν πιτυροῦντα, ἐκεῖνοι τὸ ἀφρᾶτον τὸ ζεστόν, ἀεὶ μὲ τὸ σησάμιν, ἡμεῖς δὲ τὸν χονδρόχυλον, τὸν στακτοκυλισμένον*». Ἐγένετο ἐπίσης διάκρισις καὶ διὰ τινὰς προὔχοντας τοὺς «*ἀβροτέρα συντεθραμμένους διαγωγῆ*» (αὐτόθι σ. 671). Πρόσθετες καὶ τὰς διακρίσεις μεταξὺ πτωχῶν καὶ πλουσίων μονῶν, ὅποτε τὰ περὶ ἰσότητος κατέστησαν θλιβερὰ ἀνάμνησις.

Μένει λοιπὸν τὸ πρῶτον. Τὸ ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανὰ καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν καὶ τὰ ἕξ τινα τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου. Καὶ ἐξ αὐτῶν, ὅμως, πολλὰ συνερικνώθησαν ἕως ἀφανισμοῦ ὅ,τι πρότερον ἦτο καθῆκον πάντων, καθὼς δὲν ὑπῆρχαν πλούσιοι καὶ πτωχοὶ σὺν πρῶτες χριστιανικὲς κοινότητες. Πτωχοὶ βοηθοῦσαν πτωχοὺς. Ὅταν ἀργότερα ὁ πλοῦτος κατέστη ἴδιον τῶν ὀλίγων, τότε ἄρχισε νὰ ὑπερισχῆ ἡ

ἐλεημοσύνη. Κάτι νὰ δίδωμε στοὺς ἀναξιοπαθοῦντες. Ἄλλα καὶ σ' αὐτὸ ἦσαν φειδωλοί. Οἱ καρδιᾶς ἐσκήρηναν ὁσημέραι.

Γράφει ἢ μᾶλλον ἀναγκάζεται νὰ γράφῃ, ὁ Μέγας Βασίλειος:

«Οἶδα πολλοὺς νηστεύοντας, προσευχομένους, στενάζοντας, πᾶσαν τὴν ἀδάπανον εὐλάβειαν ἐνδεικνυμένους, ὀβολὸν δὲ ἕνα μὴ προῖεμένους τοῖς θλιβομένοις. Τί ὄφελος τούτοις λοιπόν; Οὐ γὰρ παραδέχεται αὐτοὺς ἡ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν».

Πολλάκις δὲ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος προτρέπει - δὲν γνωρίζω ὅμως πόσον ἐπιτυχῶς - τοὺς πιστοὺς εἰς ἐλεημοσύνην «διὰ τοὺς ταῖς θύραις τῶν ἐκκλησιῶν παρακαθημένους πένητας». Οὗτοι ἦσαν κατὰ τὸν ἱερὸν Πατέρα «αἱ λογικαὶ χελιδόνες, αἱ τῶν ψυχῶν εὐαγγελιζόμεναι λογικὸν ἔαρ, οἱ αἰδέσιμοι πρὸς τὸν Δεσπότην μεσίται, οἱ ἀήττητοι ῥήτορες ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀνταποδόσεως» (Εἰς τὰς ἰ Παρθένους, ὁμιλία, ἐκ τῶν *Sruria*).

Ἡ πληθὺς πατερικῶν ὁμιλιῶν περὶ ἐλεημοσύνης, καταδεικνύουν τὴν ἀπροθυμίαν τῶν ἐχόντων νὰ ἀποχωρισθοῦν ἔστω καὶ ἐλάχιστα ἐκ τῶν ἀποθησαυρισθέντων. Ὅμως πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἦσαν πρόθυμοι εἰς δαπάνας γιὰ πολυτελεῖς εἰς ναοὺς διακοσμῆσεις.

Αὐτὸ ἐξοργίζει τὸν ἱερὸν Χρυσόστομο:

«Μὴ νομίζωμεν ἀρκεῖν ἡμῖν εἰς σωτηρίαν, εἰ χήρας καὶ ὀρφανὰ ἀποδύσαντες, ποτήριον χρυσοῦν καὶ λιθοκόλλητον προσενέγκοιμεν τῇ τραπέζῃ. Εἰ γὰρ βούλει τιμῆσαι τὴν θυσίαν, τὴν ψυχὴν προσένεγκε, δι' ἣν καὶ ἐτύθη ταύτην χρυσοῦν ποίησον ἂν δὲ αὕτη μένη μολύβδου καὶ ὀστράκου χειρῶν, τὸ δὲ σκεῦος χρυσοῦν, τί τὸ κέρδος;

Οὐ γὰρ χρυσοχοεῖον, οὐδὲ ἀργυροκοπεῖον ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία, ἀλλὰ πανήγυρις ἀγγέλων· διὸ ψυχῶν ἡμῖν δεῖ. Οὐκ ἦν ἡ τραπέζα ἐξ ἀργύρου τότε ἐκείνη, οὐδὲ τὸ ποτήριον χρυσοῦν, ἐξ οὗ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς ὁ Χριστὸς τὸ αἷμα τὸ ἑαυτοῦ... Βούλει τιμῆσαι τοῦ Χριστοῦ τὸ σῶμα; Μὴ περιίδης αὐτὸν γυμνόν. Οὐδὲ γὰρ σκευῶν χρεῖαν ἔχει χρυσῶν ὁ Θεός, ἀλλὰ ψυχῶν χρυσῶν... Ποτήριον χρυσοῦν ποιεῖς καὶ ποτήριον ψυχροῦ οὐ δίδως;» (ὁμιλία Ν' εἰς Ματθαῖον).

Ἐφ' ὅσον ἐψύχετο τοῦ χρόνου προϊόντος ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν - καὶ οἱ ἔχοντες καὶ κατέχοντες ἐπολυπλασιάζοντο καὶ ἡ ψαλίδα ἀνοίγετο ὄλο καὶ περισσότερο, κράτος καὶ Ἐκκλησία μετὰ τὴν παῦσιν τῶν διωγμῶν κατενόησαν ὅτι ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία ἀνακουφίσεως δὲν ἦτο ἐπαρκής. Μπορεῖ κάποια μοναστήρια νὰ μοίραζαν στοὺς πυλῶνες τῶν ψωμῖ -κυρίως περισσεύματα - ἢ ἄκρα χοίρων (τοὺς χοίρους τοὺς πωλοῦσαν, ὄρα Ἄββᾶ Ἀφθόνιον ΛΘ') γιὰ τοὺς γέροντες τῆς Πανοπόλεως, μπορεῖ πολλοὶ νύκτωρ νὰ ἔσπερναν τὰ χωράφια τῶν πτωχῶν (ὄρα ΚΔ' ἐν τῷ Λειμωναρίῳ), μπορεῖ πολλοὶ νὰ ὑπῆρχαν «τὴν φιλαδελφίαν ἐπιδεικνύμενοι, τὴν φιλοξενίαν καὶ ἀγάπην καὶ ἐλεημοσύνας διαπραττόμενοι καὶ τοῖς κάμνουσι βοηθοῦντες» (Λαυσαϊκὸ ΜΣΤ', Διήγησις Ἰωάννου), ἴσως ἀρκετοὶ μετὰ τὸν θερισμὸν διεμοίραζαν τὸν σῖτον μὲ τούς πτωχοὺς (Λαυσαϊκὸν ΟΣΤ', Περὶ Σεραπίωνος), ἀλλὰ ὅλα τοῦτα δὲν ἀρκοῦσαν.

Διὰ τοὺς καλοὺς μοναχοὺς ἴσχυε τό «μοναχὸς ἀνελεήμων δένδρον ἄκαρπον» (κατὰ Ἰσαὰκ τὸν Σῦρον) καὶ τό «ὅσον δύνῃ ἐργάζου ἐργόχειρον ἵνα ἐξ αὐτοῦ ποιήσης ἔλεος. Γέγραπται γάρ Ἐλεημοσύνη καὶ πίστις καθαίρουσιν ἁμαρτίας» (κατὰ τὸν ἀββᾶν Ποιμένα).

Ἄλλα δὲν θὰ ἀσχοληθοῦμε λεπτομερῶς μὲ τὶς ἐλεημοσύνες των, ποὺ ἦσαν πολλῆς πλὴν ὅμως ἐκάλυπταν ἐλάχιστον μέρος τῶν ἀναγκῶν. Ἐξ ἄλλου ὡς λέγει ὁ Εὐστάθιος ὁ Θεσ/νίκης πολλοὶ ἐξ ἡμῶν τῶν μελανειμονούντων ἐσμέν τοῦ «συνάγειν οὐκέτι δὲ καὶ τοῦ σκορπίζειν».

Θέμα μας εἶναι ἡ ὀργανωμένη φιλανθρωπία διὰ πένητες, ἀσθενεῖς, ὀρφανά, λεπροὺς καὶ τὰ παρόμοια. Κατηγορήθη βεβαίως ἡ πολιτεία τῆς Ῥωμανίας ὅτι ἔδιδε μὲν χορηγίας πρὸς ἀνακούφισιν, ἀλλὰ δὲν μεριμοῦσε δι' ἀποκατάστασιν. Διένεμε στὴν Πόλι καθημερινῶς ἄρτους στοὺς πτωχοὺς, ἀλλ' ἕως ἐδῶ. Οἱ κατηγορίες αὐτὲς εἶναι ἄδικες. Οἱ πόλεμοι συνεχεῖς. Οἱ θεομηνίαι πυκνές (θυμηθῆτε τὸν λόγο Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἰς τὸν πατέρα σιωπῶντα διὰ τὴν πληγὴν τῆς χαλάζης). Οἱ πρόσφυγες ἀπειροπληθεῖς. Ἡ ἀνασφάλεια καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἀστυφιλία ἀσφυκτική.

Προσπαθοῦσε, ἐπύκτευε καὶ προσέφερε μαζὶ μὲ τὴν Ἐκκλησία ὅσα μποροῦσε.

Ἐμεῖς ἐδῶ ἀναφερόμεθα σὲ σπουδαία κέντρα εὐποιίας.

Ἐφραῖμ ὁ Σῦρος ἐχειροτόνησε ἑαυτὸν εἰς ξηνοδόχον τῶν δεομένων.

Λαβὼν παρὰ τῶν ἀρχόντων ἀργύρια «διαφράξας τοὺς ἐμβόλους, καὶ στήσας κλίνας ὡς τριακοσίας, ἐνοσοκόμει τοὺς ἀσθενεστεροὺς, ἐπὶ ἧκει δὲ τοῖς λοιμώττουσι» (Εἰς Λαυσαϊκόν, περὶ τοῦ Ἐφραῖμ).

Εἰς Ἀλεξάνδρειαν μαρτυρεῖται πτωχεῖον λελωβημένων «εἰς μὲν τὰ ἀνώγεια ἔχων γυναῖκας, εἰς δὲ τὰ κατώγεια ἄνδρας» (Λαυσαϊκὸν Κεφ. ΣΤ'). Ἰσίδωρος ἀνὴρ θαυμάσιος ἔν τε ἤθει καὶ γνώσει, προϊστάτο νοσοκομείου. Ἀργότερον Ἰωάννης ὁ Ἐλεήμων πέρα τῶν νοσοκομείων, ἠγόρασε ἑπτὰ οἰκίας διὰ τὰς ἐπιτόκους. Διὰ τοὺς πρόσφυγας ἐκ Παλαιστίνης ἐφρόντισε νὰ δίδονται ἀνὰ ἓν κεράτιον διὰ τοὺς ἄνδρας καὶ ἀνὰ δύο διὰ τὰς γυναῖκας, οὕσας ἀσθενέστερα σκεύη.

Ἐξαιροῦμεν τὸ ἔργον τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς Καισάρειαν, διότι εἶναι γνωστὸν τοῖς πᾶσι. «Ἐκεῖ νόσος φιλοσοφεῖται, συμφορὰ μακαρίζεται καὶ τὸ συμπαθὲς δοκιμάζεται» (Γρ. Θεολ. Ἐπιτάφιος εἰς Μ. Βασ.). Νοσοκομεῖα ὑπῆρχον εἰς Ἄγκυραν τῆς Γαλατίας. Γνωστὴ ἡ ἱστορία περὶ Σεβηριανοῦ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν «διανέμοντες ἐκκλησιαίαις καὶ μοναστηρίοις καὶ ξηνοδοχείοις» τὸν πλοῦτον αὐτῶν (Λαυσαϊκόν, ΡΙΔ').

Εἰς Συρίαν ὁ ἅγιος Λιμναῖος (Φεβρουαρίου ΚΒ') «τοὺς τὸ βλέπειν ἀφηρημένους καὶ προσαιτεῖν ἠναγκασμένους συναγαγὼν καὶ κελλία οἰκοδομήσας, ἀνάλογα τῆς τούτων πληθύος, ἐν τούτοις διάγειν ἐκέλευσε, τὴν ἀναγκαίαν τροφήν αὐτοῖς παρὰ τῶν πρὸς αὐτὸν ἀφικνουμένων ποριζόμενος».

Ἀκόμη καὶ στὸν μακρυνὸ Πόντο ὑπῆρχεν, ὡς λέγει ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος, πτωχοτροφεῖον διὰ φιλοξενίαν λελωβημένων καὶ ἀδυνάτων «ἐπιχορηγοῦσι δὲ τὸ κατὰ δύναμιν οἱ τῶν ἐκκλησιῶν προστάται» (Πανάριον 75,1).

Οὐκ ἀμνημονήσομεν τῆς Παλαιστίνης. Τῇ παρακλήσει τοῦ ἁγίου Σάββα, ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ἔκτισεν «ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀγίας πόλεως» νοσοκομεῖον διὰ τοὺς προσκυνητάς, ἐκ διακοσίων κραβατίων «προσθεὶς καθαρὰν καὶ ἀδιάπτωτον πρόσδοτον» (Κυρίλ. Σκυθ. Βίος Ἁγ. Σάββα). Φημισμένον ἦτο τὸ πτωχοτροφεῖον ἐν Ῥαιδεστῷ, ἔργον Μιχαὴλ τοῦ Ἀτταλειάτου (1078). Ἐκεῖ ὅμως ὅπου ἦνθησεν ἡ ὀργανωμένη φιλανθρωπία, ἦτο ἡ Κων/πολις. Ὑπῆρχαν βρεφοτροφεῖα, πτωχογηροκομεῖα εἴκοσι ἑπτὰ. Τὰ Ἀνθεμίου, τὰ Ἀρματίου, τὰ Γηραγάθης, τὰ Δεξιοκράτους, τὰ Ἐλένης, τὰ Εὐγενίου, τὰ Εὐφρατᾶ, τοῦ Ἡλιοῦ, τὰ Ἰσιδώρου, τὰ Καριανοῦ, τὰ ἐν τῷ ἀγίῳ Κλήμεντι, ἡ Κύφη, τὰ Μαγγάνων, τὰ Μελοβίου, τὰ Μυρελαίου, τὰ Ναρσοῦ, τὰ ἁγίου Παύλου, τὰ Πετρίου, τὰ Πέτρου, τὰ Πρασιναῖ, τὰ Ῥωμανοῦ, τὰ Τάγματος, τὰ Σεβήρου, τῆς Σκάλας, τὰ Φλωρεντίου, τὰ Ψαμαθᾶ, τὰ Κων/νου.

Ὑπῆρχαν νοσοκομεῖα ὡς τὸ περίφημον τῆς Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος, λεπροκομεῖα, 28 ξενῶνες, ὀρφανοτροφεῖα ὧν γνωστότερον τὸ τοῦ Ἁγίου Ἀπ. Παύλου τὸ κείμενον «ἐν τοῖς πρὸς Ἀκρόπολιν μέρεσιν».

Καὶ κοιτᾶξετε διαφορὰν νοοτροπίας δύο συγχρόνων Πατριαρχῶν: Ὁ Θεόφιλος Ἀλεξανδρείας εἶχεν «λιθομανίαν» φαραώνιον εἰς οἰκοδομήματα, «ὧν οὐδαμῶς ἔχρηζεν ἡ Ἐκκλησία» (Παλλαδίου βίος Ἱ. Χρυσόστομου Κεφ. ΣΤ').

Ἐνῶ ὁ ἱερός Χρυσόστομος: «κτίζει πλείονα νοσοκομεῖα, προκαταστήσας δύο τῶν εὐλαβῶν πρεσβυτέρων, ἔτι μὴν καὶ ἰατροὺς καὶ μαγείρους καὶ χρηστοὺς τῶν ἀγάμων ἐργάτας τούτοις εἰς ὑπηρεσίαν ὥστε τοὺς ἐπιχωριάζοντας ξένους καὶ τῶν νόσων ληφθέντας τυγχάνειν ἐπιμελείας καὶ δι' αὐτὸ τὸ καλὸν καὶ διὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος δόξαν» (αὐτόθι Κεφ. Ε').

Ἀλλὰ καὶ εἰς χρόνους πανεσπερίας ἡ ὀργανωμένη φιλανθρωπία δὲν ἀνεστάλη. Ἀπλῶς περιορίσθη.

Γνωστὴ ἡ ἴδρυσις νοσοκομεῖου ὑπὸ τῆς Ἁγίας Φιλοθέης τῆς Ἀθηναίας (†1589). Ἀπὸ τοῦ 1640 ὑπῆρχε νοσοκομεῖον στὴν Χίο, ἀλλὰ καὶ λεπροκομεῖο μὲ 30 οἰκίσκους. Στὴν Σμύρνη μαρτυρεῖται ἡ ὑπαρξίς νοσοκομεῖου διηρημένον εἰς τρία τμήματα. Ἐπίσης στὸ Πόρτο-λεόνε, τὸν Πειραιᾶ δηλαδή, ὑπῆρχεν ὑποτυπῶδες νοσοκομεῖον εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 10^{ου} αἰῶνος. Ὁμοίως καὶ στὸ Αἶβαλῆ, τὶς Κυδωνίες.

Στὴν Κων/πολι ὑπῆρχε φρενοβλαβεῖον στὴν Παναγία Σούδας, τὴν πλησίον τῆς Καλλιγαρίας Πύλης (Ἐγρῆ Καποῦ).

Πρὸ τοῦ 1517 ἰδρύθη νοσοκομεῖον εἰς Γαλατᾶν. Ἐν συνεχείᾳ τὸ Ὀσπιτάλιον τῶν Γεμιτζήδων στὴν ἴδια περιοχὴ. Σώζεται εἰσέτι ἡ ἐπιγραφή ἀνακαινίσεως: «Ἐγκυψον ξένε νὰ ἰδῆς ἔργα φιλανθρωπίας γινόμενα εἰς ἀσθενεῖς, μετὰ πολλῆς προνοίας. Εἰς τὸ νεόδμητον αὐτὸ

σπητάλιον τοῦ Γένους με ζῆλον ἀνακαινισθὲν διὰ ἡσθενημένους. Διὰ δαπάνης παγγενοῦς ἐπὶ πατριαρχείας Κυρίλλου, Ἰακώβου τε, πιστῆς δραγουμανίας, ἐπιστασία θερμορῶν τιμίων ἐπιτρόπων καὶ Μάρκου ἀρχιτέκτονος, ἐπεικοῦς τὸν τρόπον. 1814, Ἰανουαρίου Α΄».

Ἠκολούθησεν ἄλλο εἰς Σταυροδρομίον καὶ ἄλλο εἰς τοὺς ἑπτὰ κουλάδες - τὸ Ἑπταπύργιον, πρὸ τοῦ 1753.

Τέλος ιδρύθη τὸ Νοσοκομεῖον πλησίον τῆς Πηγῆς τοῦ Μπαλουκλῆ. Ἐναντι τῆς Πύλης τοῦ Βελιγραδίου, τῆς Παλαιᾶς τοῦ Ξυλοκέρκου, ἀντικρῦζει κανεὶς σήμερα μιὰ μεγάλη ἐπιγραφή: Balıklı Rum Hastanesi Vakfı ἡγοῦν Ἰδρυμα τοῦ Ῥωμαίου Νοσοκομείου Μπαλουκλῆ.

Σὲ μία περιοχὴ 164 στρεμμάτων στέκει ἀκόμη τὸ περίπυστο αὐτὸ Νοσοκομεῖο, με ὅλες τὶς κλινικές, με γηροκομεῖο, με φρενοκομεῖο, με κήπους καὶ μπιστάνια, καύχημα τῆς Ῥωμηοσύνης.

Σημειώνω ὅτι με ἀπόφασι παλαιὰ πατριαρχική, τὰ ἔσοδα ἐκ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἦσαν ἀφιερωμένα στὸ Νοσοκομεῖο. Σημειώνω προσέτι ὅτι τὰ καταστήματα ποὺ περιβάλλουν τὸν ναὸ τῆς Ἁγίας Τριάδος Ταξιμ μεταξὺ τῆς İstiklal çaddesi καὶ Sivaselviler çaddesi ἔχουν δωρηθεῖ σ' αὐτὸ τὸ Νοσοκομεῖο ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία.

Ἐρχόμεθα τώρα στὴν ἐποχὴ μας καὶ στὰ δικά μας. Ἦδη ἀπὸ τὸ 1822 καταβάλλεται συστηματικὴ προσπάθεια περιθωριοποιήσεως τῆς Ἐκκλησίας. Δίδει προνόμια στοὺς ἐπισκόπους γιὰ νὰ μὴ μποροῦν νὰ ὀμιλοῦν καὶ νὰ μὴ διαμαρτύρονται γιὰ τὶς κοινωνικὲς ἀδικίες. Μάλιστα ἀπὸ τοῦ 1833 ἡ Ἑλλαδικὴ Ἐκκλησία εὐρέθη σιδηροδεσμία ἐνὸς ἀνελέητου κρατισμοῦ καὶ ἐσύρετο ὀπισθεν τῆς Πολιτείας, ὡς ἐσύρετο ὁ νεκρὸς Ἐκτωρ ὀπισθεν τοῦ ἄρματος τοῦ Ἀχιλλέως.

Ἡ Ἐκκλησία ἐδικαιοῦτο νὰ ὑπάρχη μόνον ὡς δεκανίκι τῆς ἐξουσίας. Καὶ οἱ ποιμένες κατέπινον τὸ καταπότιον ἄνευ ὕδατος.

Ὅποτε ἡ φιλανθρωπία ἔμεινεν ὡς ἐλεημοσύνη καὶ ἡ ἐλεημοσύνη ὡς οἶκτος.

Ὅποτε ἀνεπτύχθησαν δύο θεωρίαι. Ἡ θεωρία τοῦ κατεστημένου καὶ ἡ θεωρία τῶν ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας διαμαρτυρομένων.

Κατὰ τὴν πρώτη, ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι ὑπουργεῖον Κοινωνικῆς Προνοίας. Ὁ παπᾶς εἶναι γιὰ τὴν ἐκκλησιά του καὶ μόνον. Καὶ με τὸ ποιμαντικὸν μέρος τί γίνεται;

Καὶ ἄς ποῦμε ὅτι τὸ κράτος καλύπτει (ποὺ δὲν καλύπτει) ὅλες τὶς κοινωνικὲς ἀνάγκες. Με τὴν ἀπελπισία τί γίνεται; Με τὰ πνευματικὰ ἀδιέξοδα; Μπορεῖ ἡ ἀπρόσωπη πολιτεία νὰ παρηγορήσῃ, νὰ ὀμιλήσῃ γιὰ Βασιλεία οὐρανῶν, γιὰ ὑπομονή; Καὶ τὸ ποτήριον ψυχροῦ ὕδατος ποιὸς θὰ τὸ δώσῃ; Ὁ ἐναλλασσόμενος καὶ ἐν πολλοῖς ἄσχετος κρατικὸς ὑπάλληλος;

Ἐνθυμεῖσθε οἱ παλαιότεροι τὶς νοσοκόμες τῶν μεγάλων ἀθηναϊκῶν νοσοκομείων. Ἀνῆκαν σὲ χριστιανικὲς ὀργανώσεις. Δὲν ἦταν ὄνειδος. Ἐδίδαν ὅλη τους τὴν ὑπαρξὶ γιὰ τὸν ἀσθενῆ. Τώρα, ὅσες ἀποκλειστικὲς κι' ἂν βάλῃς, ἂν βεβαίως ἔχη ἡ τσέπη σου, ἡ μοναξιὰ θὰ κοιμᾶται δίπλα σου, στὸ μαξιλάρι σου.

Ἄλλα καὶ αὐτῶν τῶν ἀδελφῶν νοσοκόμων ἦλθε τὸ τέλος. Ἡ Ποιμαίνουσα Ἐκκλησία θὰ μπορούσε νὰ διακτινισθῇ σὲ ὅλα τὰ κοινωνικὰ στρώματα καὶ νὰ θεραπεύσῃ ἀνάγκες. Χρήματα ὑπάρχουν πολὺ περισσότερα ἀπὸ ὅσα ὑποπευόμεθα. Θέλεις δὲν ὑπάρχει.

Ἄντὶ γιὰ ἐναποθέσεις καὶ καταθέσεις εἰς ὁμόλογα ὑπάρχουν τρόποι διὰ πλουσίαν εὐποιίαν. Τὴν λύσι μᾶς τὴν δίδει Μιχαὴλ Η΄ ὁ Παλαιολόγος. Γράφει στὸ τυπικὸ τῆς Μονῆς ποὺ ἀνήγειρε: «Βούλεται ἡ Βασιλεία μου, ἵνα πᾶν, ὃ μετὰ συμπλήρωσιν ἐνὸς ἐκάστου ἔτους ἀπολιμπάνεται τῆδε τῇ ἱερᾷ Μονῇ χρηματικόν, ἐκδίδεται εἰς αἰχμαλώτων ἀνάρρησην, εἰς ὀρφανῶν ἀντίληψιν, εἰς παρθένων ἀπορία συνεχομένων, ἐννόμου γάμου κοινωνίαν καὶ σύζευξιν. Ἐὰν ταῦτα ποιήσητε ἐκατονταπλασίονα λήψεσθε καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσετε».

Τὰ περισσεύματα ναῶν, μονῶν καὶ ἐπισκοπῶν χάνονται εἰς τὸν Καιάδα. Ὁ Ἄδης θὰ χορτάσῃ κόκκαλα, ἀλλὰ τὰ θυλάκια πολλῶν ἐξ ἡμῶν δὲν θὰ χορτάσουν παράδες.

Ἡ ἄλλη πλευρά. Κοινωνικὸς χριστιανισμός. Ὅχι βαττολογίες, ὄχι ἀκολουθίες, μόνον λέντιον καὶ ἔξοδος ἀπὸ τὶς ἐκκλησίες. Θελκτικὸν τὸ ἄκουσμα. Ἀλτρουϊσμός. Ὁ ἄλλος, ὄχι ἐγώ. Κακῶς εἶπεν ὁ Κύριος «ὡς ἑαυτόν». Ἐπρεπε νὰ διδάξῃ «ὑπὲρ ἑαυτόν». Ἡ μήπως τὸ ἄλλαξαν οἱ ἀπόστολοι ἢ οἱ μετὰ ἀπὸ αὐτούς;

Ἄλλ' ἡ Ἐκκλησία ἄνευ ἀδιαλείπτου προσευχῆς, ἄνευ μετοχῆς εἰς μυστήρια, ἄνευ ἱερῶν ἀκολουθιῶν παύει νὰ εἶναι θεανθρώπινος ὄργανισμός. Γίνεται σύλλογος ἀγαθοεργῶν, καὶ μάλιστα εὐκόλως διαλυόμενος.

Χάθηκε ἡ μέση καὶ βασιλικὴ ὁδός; Χάθηκε τὸ ἴσιωμα τῆς καμήλας; Χάθηκε ἡ σύντηξις τῶν δύο αὐτῶν ἀπόψεων;

Πολλοὶ βεβαίως τῶν συγχρόνων μοναχῶν ὁμιλοῦν ἰδίως ὅταν πρόκειται δι' ἔργα εὐποιίας, γιὰ νοερὰ προσευχή, γιὰ γνώφον ἀγνωσίας, γιὰ θέωσι καὶ ἄλλα τέτοια ἠχηρά. Δυστυχῶς εἴμεθα κάθετοι. Ἐμεῖς, δηλαδὴ ἐγώ, καὶ ὁ Θεός. Ὁ ἐμπεσὼν εἰς τοὺς ληστὰς εἶναι γιὰ τοὺς κοσμικοὺς ποὺ εἶναι ὑποδεέστεροι ἡμῶν. Ἡ τοῦ Θεοῦ θεραπεία εἶναι εὐκολος διότι ὁ Θεὸς εἶναι ἀνεκδέχης. Τί γίνεται ὅμως διὰ τὸν ἐπιδεῆ καὶ τὸν ἐνδεῆ; Ἄγνοοῦμε ὅτι ἢ πρὸς τὸν Θεὸν ὁδὸς διέρχεται διὰ τοῦ πηλίου;

Πέρα, λοιπόν, τῶν ποικίλων καὶ πονηρεπιπονήρων παρανοήσεων ἃς ἔλθουμε κάποτε καὶ εἰς τὸν χῶρον τῶν κατανοήσεων.

Οἱ γύρω μας ἔχουν πληγὰς. Τὸ ἀντιπαρέρχεσθαι οὐκ ἔστιν ἴδιον χριστιανῶν καὶ δὴ μελανεμονούντων καὶ ἀπερικλυστοχείρων. Οἱ λησταῖς περιπεσόντες ἀναμένουσιν ἐπίχυσιν οἴνου καὶ ἐλαίου. Ἐὰν ἀδιαφορήσουμε ἢ κρίσις ἔσται ἀνίλεος τοῖς μὴ ποιήσασιν ἔλεος (Ἰακώβου Β΄, 13).

Τρέμω δὲ μήπως ἀναγνώσω σὲ κάποιον τοῖχο κάτι ποὺ θὰ ἔχει γραφῆ γιὰ μένα προσωπικῶς: Μανῆ, θεκέλ, φαρές.

Περίληψις ὁμιλίας

Ἡ φιlanθρωπία τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας ἐβασίζετο εἰς τὴν ἰσότη-
τα τῶν μελῶν αὐτῆς καὶ εἰς τὴν ἀλληλοβοήθειαν. Ταχέως ἡ ἰσότης ἐξη-
φανίσθη. Ἐμεινεν ἡ φιlanθρωπία εἴτε ὡς ἐλεημοσύνη, εἴτε ὡς ὀργανω-
μένη εὐποιία. Μετὰ τοὺς διωγμοὺς ἐνεφανίσθη πλῆθος νοσοκομείων,
πτωχοκομείων, ὀρφανοτροφείων κ.λπ. Ταῦτα ὑπῆρχον εἰς σύμπαντα
τὸν Ὀρθόδοξον κόσμον κυρίως ὅμως εἰς τὴν πρωτεύουσαν, τὴν Κων-
σταντινούπολιν.

Ἡ ὑπαρξις αὐτῶν παρ' ὅλας τὰς περιπετείας τοῦ Γένους φθάνει ἔ-
ως καὶ τῆς ἐποχῆς μας. Κατ' αὐτὴν ὑπάρχουν δύο τάσεις. Ἡ μία πιστε-
ύει πὺς ἔργον τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ λατρεία. Ἡ δευτέρα διατείνεται
ὅτι σκοπὸς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ κοινωνικὴ μέριμνα. Ὀρθότερα εἶναι
ἡ μέση ὁδός. Λατρεία καὶ φιlanθρωπία, ἀρμονικῶς συνδυαζόμενα. Εἶ-
ναι ἐπάναγκες ἡ Ἐκκλησία καὶ νὰ προσεύχεται καὶ νὰ ἐξέρχεται διὰ
νὰ ἐπιχέῃ ἔλαιον καὶ οἶνον εἰς τὰς πληγὰς τῶν πιπτόντων εἰς τοὺς
ληστής.